

heiliger Dienst

Austriacki kwartalnik liturgiczny "Heiliger Dienst" wydawany jest przez Instytut Liturgiczny w Salzburgu w łączności z krajową Komisją Liturgiczną. Redakcja czasopisma związana jest z Opactwem Benedyktynskim św. Piotra w Salzburgu, redaktorem naczelnym jest o. Winfried Bachler OSB. Czasopismo ukazuje się od 1946 roku. ISSN 0017-9620. Adres: A-5010 Salzburg, Postfach 113.

a) Pierwszy numer *Heiliger Dienst* z 1995 roku (HD 49:1995 nr 1) zawiera dokumentację z sympozjum "Młodzież w liturgii", które odbyło się w dniach 17-18 X 1994 roku. Po krótkim wprowadzeniu bpa Egona Kapellari, rozpoczynającym sympozjum, następuje publikacja całego szeregu wygłoszonych tam referatów.

Autorem pierwszego z nich *Jugend und Liturgie* (Młodzież i liturgia) jest proboszcz parafii Steiermark, który na podstawie ankiety przeprowadzonej wśród 1700 młodych ludzi ze swojej parafii próbuje ukazać, jaki jest stosunek

współczesnej młodzieży do liturgii i podaje nawet kilka egzemplarycznych wypowiedzi na ten temat.

Christian Friesl, asystent w Instytucie Teologii Pastoralnej i Kerygmatyki w Wiedniu jest autorem kolejnych dwóch artykułów opierających się na całym szeregu badań socjologicznych. W pierwszym z nich *Tausend leben könt'ich leben* (Mógłbym żyć tysiącem żyć, s. 7-18) autor ukazuje wiodące trendy wśród młodej generacji w Austrii. Ze zdumieniem konstatuje m. in. ogromne znaczenie rodziny dla młodych ludzi, przy równoczesnym ich nastawieniu egocentrycznym oraz jednoczesnym braku zainteresowania do spraw polityki. Autor próbuje też dokonać klasyfikacji młodzieży w zależności od ich podejścia do egzystencjalnej problematyki życiowej.

W drugim natomiast artykule *Die postchristliche Jugend* (Postchrześcijańska młodzież, s. 19-27) analizuje stosunek młodzieży do wiary. Zauważa tu stosunkowo dużą otwartość młodzieży na problemy religii i wiary, ale też jej wielkie niezrozumienie dla języka Kościoła i jego symboliki. Wysuwa szereg postulatów, które należałoby zrealizować w liturgii, by zapobiec odchodzeniu młodzieży od chrześcijaństwa.

Ilse Kögler, asystentka w Instytucie Pedagogiki Religii i Katechetyki, w swoim artykule *Rockmusik - Spiegel der Erfahrungswelt Jugendlicher* (Muzyka rockowa - zwierciadłem doświadczeń młodzieży, s. 28-35) ukazuje znaczenie muzyki rockowej dla młodzieży. Muzyka ta nabiera dla młodych ludzi znaczenia swoistej "liturgii", kształtuje ich życie, nie może jednak odpowiedzieć na nekające ją problemy; również gwiazdy owej muzyki często nie stanowią wzorca godnego naśladowania.

Josef Habringer, w artykule *Spielregeln der Liturgie im Hinblick auf die Musik* (Reguły odniesienia muzyki do liturgii, s. 36-41), podaje 10 "reguł", które mają pomóc w dowartościowaniu muzyki w liturgii. Stwierdza również, że dobre przeżycie liturgii, zwłaszcza przez młodzież, zależy nie tylko od ścisłego zachowania takich czy innych przepisów i reguł, ale przede wszystkim od całego pastoralnego środowiska parafii.

Ostatnią część tego numeru stanowią krótkie sprawozdania, będące owocem pracy poszczególnych grup roboczych sympozjum, m. in. na temat funkcji rytuału w liturgii, różnych form modlitwy popularnych wśród młodzieży, homilii, tańca w liturgii itd. Istotnym uzupełnieniem jest również najnowsza literatura dotycząca udziału młodzieży w liturgii.

b) Wiodącym tematem drugiego numeru (HD 49:1995 nr 2) są elementy postaw liturgicznych. Pierwszy z artykułów *Seminar: Tanz in der Liturgie. Eine Dokumentation* (Seminarium: Taniec w liturgii. Dokumentacja, s. 66-82),

autorstwa H. B. Meyera, zawiera relację z seminarium naukowego, jakie odbyło się w marcu 1994 roku w Indonezji, na temat roli tańca w liturgii. Uzasadniano tam, powołując się na Pismo święte, a także najnowsze dokumenty Stolicy Apostolskiej, że taniec jest w pełni uprawnioną formą liturgiczną, a w określonych kulturach i sytuacjach może stanowić cenne ubogacenie liturgii. W końcowej części autor próbuje nawet ukazać konkretne zastosowanie elementów tańca w Eucharystii.

H. B. Meyer wspólnie z indonezyjskim liturgistą Y Sumandiyo Hadi oraz K. E. Prier w *Leitlinien zum liturgischen Tanz* (Wskazania na temat tańca liturgicznego, s. 83-90), na polecenie Indonezyjskiej Konferencji Biskupów, sformułowali główne zasady stosowania tańca w liturgii. Określono m. in. formy tańca liturgicznego oraz formy obrzędowe, w których może on być zastosowany.

S. Felbecker z Bochum, która niedawno obroniła pracę doktorską na temat procesji, temu właśnie zagadnieniu poświęciła artykuł *Prozession als Weg der Hoffnung* (Procesja jako droga nadziei, s. 91-97). Nie zajmując się praktyczną stroną tego zagadnienia, rozważa ona treść i znaczenie jakie zawiera procesja, a także przestrzeń, w której się ona odbywa. Wspólna wędrówka procesyjna do określonego celu ma wyrażać chrześcijańską nadzieję, której ostatecznym celem jest dotarcie do przyszłego świata.

Dość niezwykle temat porusza F. Walz w swoim artykule *Liturgie als Therapie?* (Liturgia jako terapia?, s. 98-105). Wychodząc od wieloaspektowego pojęcia terapii, a także działalności Chrystusa jako uzdrowiciela, który takie zadanie powierzył swoim uczniom, autor próbuje uzasadnić, iż liturgia może być także miejscem uzdrowieńczego działania na człowieka.

H. B. Gerl-Falkovitz, profesor filozofii religii i religiologii porównawczej w Uniwersytecie w Dreźnie, w swoim artykule *Esset das Lamm schnell... Zur Antiekstase im christlichen Gottesdienst* (Spożywajcie szybko baranka... O antyekstazie w chrześcijańskiej liturgii, s. 106-110), zajęła się dwoma skrajnościami w przeżywaniu chrześcijańskiej liturgii: "znudzeniem" z jednej strony i ekstatycznym przeżywaniem z drugiej. Stwierdza, że ekstaza jest obca chrześcijańskiej liturgii i nie może być sposobem na jej "uatrakcyjnienie", a raczej należy urabiać właściwe rozumienie liturgii jako w pierwszym rzędzie służby Bożej.

Dwa następne artykuły odbiegają od zasadniczego tematu tego numeru, zajmują się bowiem problemem liturgii w nowym Katechizmie Kościoła Katolickiego. O ile u nas ta księga znalazła pozytywne przyjęcie, teologowie zachodni dopatrują się w niej jednak pewnych mankamentów. Prof. F. Kohlschein z Uniwersytetu w Bambergu w *Feststellung eines Defizits Zur*

Gestaltbeschreibung der Eucharistie im "Katechismus der Katholischen Kirche" (Stwierdzenie pewnego deficytu - o opisie Eucharystii w "Katechizmie Kościoła Katolickiego", s. 111-116), dokładnie przeanalizował opis Eucharystii w nowym Katechizmie i jego słabe strony widzi przede wszystkim w używaniu nie zawsze poprawnych pojęć (np. "Msza św." zamiast bardziej właściwego słowa "Eucharystia"), a także w dyskusyjnych podziałach i niewłaściwie położonych akcentach teologicznych. Natomiast P. Weiß w *Was gehört zur Liturgie? Eine Anfrage an das Liturgieverständnis des "Katechismus der Katholischen Kirche"* (Co stanowi liturgię? Pytanie o rozumienie liturgii przez "Katechizm Kościoła Katolickiego", s. 117-129), zarzuca nowemu Katechizmowi, iż zbyt zawężył pojęcie "liturgii" poprzez zacieśnienie go do sakramentów, pomijając całe bogactwo pozostałych treści. Autor próbuje doszukać się przyczyny takiego stanu rzeczy, i widzi je w zbyt dogmatycznej chrystologii redaktorów Katechizmu.

Ten numer kwartalnika zamyka jeszcze relacja z działalności austriackiej Komisji Liturgicznej oraz krótkie omówienie kilku nowych publikacji liturgicznych.

c) Trzeci numer (HD 49: 1995 nr 3) poświęcony jest ekumenizmowi i jego związkom z liturgią. Profesor patrologii i starożytnej historii Kościoła w Uniwersytecie w Salzburgu, Peter Hofrichter, w artykule *Die Anaphora nach Addai und Mari in der "Kirche des Ostens" - Eucharistie ohne Einsetzungsbericht?* (Anafora według Addaja i Marięgo w "Kościele wschodu" - Eucharystia bez słów opisu ustanowienia?, s. 143-152) omawia chaldejską anaforę liturgii Addaja i Marięgo, znaną m. in. z tego, że brakuje w niej słów ustanowienia. Zasadniczym problemem autora jest ekumeniczne znaczenie tej modlitwy eucharystycznej, nietypowej, bo bez słów przeistoczenia.

Andreas Heinz w artykule *Liturgisches Sonntagslob. Texte aus der maronitischen Eucharistiefeyer* (Liturgiczne uwielbienie niedzielne. Teksty z maronickiej liturgii eucharystycznej, s. 153-155) ukazuje na podstawie wybranych tekstów przebieg i specyfikę niedzielnej Eucharystii u Maronitów. Autor stwierdza, iż teksty te mogą być cenną inspiracją również dla chrześcijan Zachodu.

Światowy dzień modlitw kobiet i jego ekumeniczne znaczenie opisuje Silvia Hell, asystentka Instytutu Teologii Dogmatycznej i Ekumenicznej Uniwersytetu w Innsbrucku, w relacji *Weltgebetstag der Frauen* (Światowy dzień modlitw kobiet, s. 156-162). Natomiast Margarit Moser w *Bericht aus der ökumenischen Arbeit in der Erzdiözese Salzburg* (Sprawozdanie z działalności ekumenicznej w Archidiecezji Salzburg, s. 163-168), przedstawia aktualną działalność i sytuację ekumeniczną w archidiecezji salzburskiej.

Kolejne dwa artykuły stanowią praktyczną pomoc dla ukształtowania nabożeństw ekumenicznych (s. 169-173).

Jakob Baumgartner, emerytowany profesor liturgiki, omawia problem szacunku dla zmarłych w Kościele w artykule "*Auch den Toten versage nicht deine liebe!*" (Sir 7,33). *Pastoralliturgische Überlegungen zum Totengedenken* ("Nawet umarłym nie odmawiaj swojej miłości" Pastoralno-liturgiczne refleksje na temat wspomnienia zmarłych, s. 174-187). Autor rozpoczyna od historycznych uwag na temat troski o zmarłych, a kończy na ekumenicznym wymiarze modlitwy za zmarłych. Treścią zasadniczą artykułu jest refleksja teologiczna nad "communio sanctorum" i jego konsekwencjami.

Dla wielu interesujący może być wywiad z kompozytorem Jaques Berthier - zmarłym już autorem znanych i popularnych na całym świecie "śpiewów z Taizé" zatytułowany *Jaques Berthier ein Diener der liturgischen Musik* (Jaques Berthier - sługa muzyki liturgicznej, s. 188-203). W rozmowie z Pierre Fauré i Didier Rimaud kompozytor przedstawia najważniejsze momenty swojego życia, historię kontaktów ze wspólnotą ekumeniczną w Taizé, a także główne idee towarzyszące powstaniu licznych kanonów.

Zeszyt zamyka omówienie ważniejszych artykułów z dziedziny liturgiki na łamach międzynarodowych czasopism, a także prezentuje najnowsze książkowe publikacje liturgiczne.

d) Ostatni zeszyt kwartalnika (HD 49: 1995 nr 4) stanowi owoc obrad Międzynarodowej Komisji Liturgicznej Krajów Niemieckojęzycznych (24-27 I 1995). Tematem konferencji była problematyka sprawowania liturgii przez współczesnego człowieka. Zeszyt dedykowano ponadto dyrektorowi "Österreichisches Katholisches Bibelwerk" Norbertowi Höslingerowi z okazji 65. rocznicy jego urodzin.

Pierwszy z artykułów, prof. A. Gerhardsa z Bonn, *Liturgie feiern mit Menschen von heute. Perspektiven der Liturgieerneuerung im deutschen Sprachgebiet* (Sprawowanie liturgii przez współczesnego człowieka. Perspektywy odnowy liturgicznej w krajach niemieckojęzycznych, s. 217-226), wprowadza czytelnika w problematykę całego symposium. Kluczowym zagadnieniem tego artykułu jest na nowo sformułowane pytanie, postawione kiedyś przez R. Guardiniego, które w wersji A. Gerhardsa brzmi: "Czy dzisiejsza liturgia Kościoła ma jeszcze wpływ na współczesnego człowieka?" Pytanie wskazuje już na dalszy tok rozumowania autora: to liturgia musi się stale odnawiać i dostosowywać do wymagań dzisiejszego człowieka, a nie odwrotnie. Autor wskazuje też drogę zmierzającą do tego celu. Powinna ona zawierać się w trzech znanych słowach: widzieć - osądzać - działać.

Problemem uczestnictwa w liturgii i tworzonej przez nią wspólnoty zajął się prof. W Kirchschräger, specjalista w dziedzinie Nowego Testamentu, w artykule *Zur Frage der Gottesdienstgemeinschaft. Biblische Perspektiven* (Pytanie o wspólnotę liturgiczną. Perspektywy biblijne, s. 227-237). Autor ukazał w nim konkretne przykłady postępowania Chrystusa, m. in. zasiadającego do uczyty nawet z tymi, którzy przez innych byli odrzucani. Dochodzi do śmiałego wniosku, iż liturgia, jako przeżycie bliskości Chrystusa, musi być również otwarta i gotowa przyjąć każdego człowieka, który tej bliskości zapragnie.

W dwóch kolejnych krótkich artykułach biskup pomocniczy z Paderborn P. Consbruch w *Taufe - Firmung - Trauung - Beerdigung* (Chrzest - bierzmowanie - sakrament małżeństwa - pogrzeb, s. 237-238) oraz ks. R. Berger, proboszcz parafii Bad Tölz w *Bericht aus einem Pfarrverband* (Sprawozdanie z życia liturgicznego połączonych parafii, s. 238-239), dzielą się swoimi spostrzeżeniami na temat sposobu uczestniczenia ludzi w różnych uroczystościach liturgicznych (chrzest, bierzmowanie, ślub, pogrzeb, Msza niedzielna). Są to spostrzeżenia z pozycji przewodniczącego zgromadzenia liturgicznego. Autorzy wskazują na trudność tworzenia jednej wspólnoty z ludzi pochodzących z różnych warstw i z różnych części tego samego miasta lub kraju, spotykających się chociażby przy okazji zawierania małżeństwa lub podczas pogrzebu. Nie ułatwia sprawy również fakt, iż większość uczestników takiej liturgii nie chodzi regularnie do kościoła. Ich ustalenia wykazują, iż wierni w wyborze Mszy niedzielnej kierują się bardzo często jakością wygłaszanych homilii, które są bardzo różne w poszczególnych kościołach, a nawet na kolejnych Mszach w tym samym kościele.

B. Frei z Meran w artykule *Ein gut verpacktes Ostergeschenk, das es noch zu öffnen gilt. Beobachtungen zur Situation der Beichtpraxis heute* (Dobrze zapakowany prezent wielkanocny, który możnaby jeszcze otworzyć. Obserwacje nad dzisiejszą praktyką spowiedzi, s. 240-243) zajął się sakramentem pokuty, który w zachodnich społeczeństwach znajduje coraz mniej akceptacji. Autor, wychodząc od dość oczywistego faktu, że liczba przyjmujących ten sakrament drastycznie spadła, próbuje podać najczęstsze uzasadnienia tych, którzy omijają konfesjonał. Najczęściej są to uzasadnienia dość banalne. W dalszej części artykułu autor szuka jednak głębszych przyczyn takiego stanu rzeczy. Widzi je przede wszystkim w braku poczucia winy i grzechu, a także w przeżywaniu sakramentu pokuty raczej jako przykrego i przytłaczającego aniżeli uwalniającego i radosnego przeżycia. Autor mimo to stara się dostrzec również pozytywne doświadczenia związane ze sprawowaniem sakramentu pokuty, które w sporej części zależą od właściwego podejścia samego spowiednika.

Dominik Daschner OPraem. w artykule *Wann ist Weihnachten. Die Weihnachtszeit in den liturgischen Büchern und im Bewußtsein von Kirche und*

Öffentlichkeit (Kiedy obchodzi się Boże Narodzenie. Okres Bożego narodzenia w księgach liturgicznych i w świadomości Kościoła i społeczeństwa, s. 244-256) dzieli się ciekawym spostrzeżeniem, iż w świadomości większości ludzi naszych czasów, propagowanym w dodatku przez media, Boże Narodzenie zaczyna się już przed 24 grudnia. Co więcej, zauważa, że to niepokojące zjawisko znajduje również coraz większą akceptację w liturgii (przynajmniej w krajach niemieckojęzycznych), czego dowodem może być zbyt przesuwane "Pasterki" na godziny południowe w dniu 24 grudnia. Korzysta się wówczas z formularza mszalnego "W wigilię wieczorem", który mocno przeniknięty jest już treściami bożonarodzeniowymi; również tzw. pasterka dla dzieci odbywa się najczęściej jeszcze w adwentowym czasie wigilijnym. Autor sprzeciwia się takim zwyczajom i postuluje należyte dowartościowanie okresu Bożego Narodzenia oraz jego obchód we właściwych ramach czasowych.

Ostatni z artykułów *Das Evangeliar im deutschen Sprachgebiet* (Ewangeliarz w krajach niemieckojęzycznych, s. 257-259) H. Hollerwegera omawia kolejne niemieckojęzyczne wydania tej księgi liturgicznej i uzasadnia jej znaczenie dla liturgii, jak również potrzebę wyróżnienia jej przez indywidualne artystyczne przyozdobienie.

Ten numer zamyka przegląd artykułów liturgicznych zamieszczonych w czasopismach oraz nowych książek z dziedziny liturgii.

ks. J. Kobienia